

YOSH AVLODNI TARBIYALASHDA OILA, MAHALLA VA MAKTAB HAMKORLIGINI YO'LGA QO'YISH MASALASI

Oysha Rasulova Abduraim qizi

Shahrisabz davlat Pedagogika inistituti BT-yo'nalishi talabasi

Telefon +998990759218

Annotatsiya: Yurtimizda yoshlar ta'lim-tarbiyasi davlat ahamiyatiga molik masala sifatida qaraladi. O'zbekistonda o'quvchi-yoshlarni tarbiyalash eng dolzarb masalalardan biridir. Ta'lim va tarbiya sohasiga e'tiborni kuchaytirish bu borada hukumatimiz tomonidan qabul qilingan va hujjatlarni, ma'muriy ko'rsatmalarni samarali bajarish uchun oila, mahalla, maktab hamkorligi faoliyatini o'ziga xos pedagogik tizim, uslub va shakllariga ega bo'lishlari zarur. O'tkazilgan tadbirlar har tomonlama puxta, shuning bilan qatnashganlarning yoshlariga mos pedagogik va psixologik mujassamlashtirgan, mantiqan teran, qiziqarli va ko'rgazmali, amaliy jihatdan qisqa va lo'nda estetik jihatdan keng ko'lamli bo'lishi kerak. Hamkorlikda olib borilayotgan ishlar mahalla hududidagi barcha yoshlarni qamrab olgan holda, ularning yoshlaridan, qiziqishlaridan kelib chiqib ularni foydali ishlarga yo'naltiriladi. Ushbu maqola yoshlar tarbiyasini yaxshilashda oila, mahalla va maktab hamkorligini yo'lga qo'yish masalalariga bag'ishlanadi.

Kalit so'zlar: huquqiy tarbiya, ijtimoiy tarbiya, estetik tarbiya, axloqiy tarbiya, tarbiyaviy reja.

Kirish: Ta'lim tarbiya masalasi murakkab bo'lib, bunday ulkan mas'uliyatli, sharaflı ishni oila, mahalla, maktab va keng jamoatchilik bilan hamkorlikda olib borish muhim o'rin egallaydi. Mahallaning ustunligi shundaki, bu yerda ko'p yillar davomida birga yashagan, bir birini bilgan, sinagan, tanigan kishilar istiqomat qiladilar. Ular har bir oiladagi muhitni va har bir bola tarbiyasini, ota-onasini mahallada tutgan o'rni, mavqei hamda imkoniyatlarni yaxshi biladilar.

Oila, mahalla, maktab hamkorligi rejasini tuzish:

- Tarbiyaviy ishlar o'tkazish dasturi va shu dastur asosida mahallada yashovchi har bir bola bilan bu tarbiyaviy ishlarni olib borish.
- Mahallada bolalar dam olishlariga, qiziqarli ishlar bilan shug'ullanishlariga imkoniyat yaratib berish.
- Mahallada tarbiyaning ta'sirini oshirish kabi ko'plab ishlarni olib borish, o'quvchilarni har tomonlama axloqli tarbiya topishlariga keng imkoniyatlar yaratadi.

Bola tarbiyasida maktab o'rni ham juda beqiyosdir. Har bir bola maktab ostonasiga qadam qo'yar ekan, o'zining kelajakdagi qiladigan ishlarini jajji ongida tasavvur qiladi. Maktabda olgan bilimlari, ta'lim-tarbiyasi, bu ishlarning amalga oshishida albatta o'z ta'sirini o'tkazmay qolmaydi. Oila, mahalla, maktab hamkorligida quyidagi tamoyillarga amal qilinganida samaradorlik yanada yuqoriroq bo'ladi:

Mamlakatimizda oilalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ayniqsa, yosh oilalar uchun qulay turmush sharoitini yaratish borasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ishlar ana shu ezgu maqsadga xizmat qilmoqda.

Talabalarni tarbiyalashda oilaning bir qancha vazifalari mavjud bo'lib ular quydagilardir:

-oilada sog'lom muhitni yaratish, milliy ruh va turmush tarzini hisobga olish, farzandlar uchun ota-ona

har tomonlama oʻrnak boʻlishi, farzandlarning ota-onasiga, vatanga muhabbat tuygʻusini shakllantirish, oʻzaro gʻamxoʻr boʻlishni taʼminlash;

-oilada huquqiy tarbiyani yaxshilash, oila aʼzolarining oʻz huquq va burchlarini anglab yetishlarini va ularga rioya qilishlarini taʼminlash;

-farzandlariga chuqur dunyoviy bilim asoslarini berish, maʼrifatli va maʼnaviyatli kishilar boʻlib yetishishlarini taʼminlash;

-bozor munosabatlariga mos boʻlgan kasb-hunar oʻrgatish, iqtisodiy tushunchalarni farzandlar ongiga singdirish;

-shaxslarning maʼnaviy barkamol va jismonan sogʻlom boʻlishlari uchun iqtisodiy va ijtimoiy muhitni yaratish;

-shaxslarni mustaqil fikrlashga oʻrgatish, istiqloq gʻoyalari va milliy mafkuraga sadoqat ruhida tarbiyalash;

-shaxslarning boʻsh vaqtlarini pedagogik nuqtai nazardan kelib chiqib unumli tashkil qilish, ularga qoʻshimcha taʼlim berish;

-farzandlarida mavjud boʻlgan isteʼdodni rivojlantirish uchun zarur sharoitlarni yaratish;

-oʻz farzandlarining oʻquv muassasasi, mahalla, davlat va jamiyat oldidagi burchlarini toʻla ado etishlari uchun oilada masʼuliyatli boʻlish;

-ota-onalar oʻzlarining pedagogik va psixologik bilim saviyalarini doimo oshirib borishi;

-shaxslarda tejamkorlik va ishbilarmonlikning maʼnaviy axloqiy tomonlarini shakllantirish;

—oilada milliy va umuminsoniy tarbiyaning barcha yoʻnalishlarini uygʻun holda bosqichma-bosqich amalga oshirishga masʼullikni taʼminlash;

—sanitariya-gigienik, ekologik koʻnikmalarni singdirish, diniy aqidaparastlik, ichkilikbozlik, giyohvandlikka qarshi tarbiyani amalga oshirish;

—oilada, oʻquv bilim yurti va mahalla oldida oʻz farzandlarining barcha hatti-harakatlari uchun javobgardir;

—sogʻligida va aqlida nuqsonlari boʻlgan farzandlariga hayot talablariga mos ravishda bilim va kasb-kor oʻrgatishdan iborat.

Ota-onaning farzand oldidagi burchi, oʻzbekona taʼbir bilan aytganda, farzandga yaxshi nom qoʻyish, yaxshi muallim qoʻliga topshirib savodini chiqarish, ilmiy, kasb-hunarli qilish, oilali va uyli-joyli qilishdan iboratdir.

Oila va jamoatchilik bilan ishlash boʻlimida esa oila va oʻquv yurtining talabalarga qoʻyadigan axloqiy talablarni ishlab chiqishga qaratilgan tadbirlar koʻrsatiladi, ota-onalar va jamoatchilikning guruh hayotini va faoliyatini tashkil etishda qanday yordamlar berishlari belgilab chiqiladi, ota-onalar majlislari va ota-onalar uchun tashkil etiladigan suxbat, maʼruza anjumanlarning mavzulari, kimning oilasiga borishi va boshqa bir qator ishlar aniqlashtiriladi.

Ayniqsa, bu oʻrinda jamoatchilik bilan hamkorlik, chunonchi, ishlab chiqarish korxonalarida, turar joylarning oila va oʻquv yurtiga yordam beruvchi komissiyalari bilan aloqalar, ularni guruh hayotiga jalb qilish yoʻllari va shaklini belgilashda alohida eʼtibor berish lozim.

Guruh rahbari oʻz talabalari bilan oʻtkaziladigan har bir tadbiri uchun alohida reja tuzish ham tavsiya etiladi. Qatʼiy dastur va darsliklari boʻlgan har bir minutlik dars oʻzining barcha boʻlimlari va minutlarigacha xisobga olinib dasturlashtiriladi-yu, lekin negadir tarbiyaviy ishlar tajribasida maʼlum mavzudagi tarbiyaviy soat, bahslar, majlis, siyosiy axborot kabilar koʻpincha hech qanday dastursiz, rejasiz oʻtkaziladi va bunday hollarni har qadamda uchratishimiz mumkin. Aslida esa tarbiyaviy tadbirning rejasini ishlab chiqish dars rejasidan ham koʻra murakkabroqdir.

Bu xildagi reja uchun qo'yiladigan talablar oldindan batafsil aniqlanib, uning reja uchun qo'yiladigan talablar oldindan batafsil aniqlanib, uning mazmuni o'ylab chiqilsagina samarador tarbiyaviy tomoni yuqori bo'ladi.

Jamiyatning jadal rivojlanishi, faoliyat turlarining tobora murakkablashib borishi shaxs ongiga ko'rsatayotgan ko'rinmas ta'sirlarning kuchayishiga olib kelmoqda. Mana shunday sharoitda kishining mavjud bilimi, kasb-hunari, malakalari kamlik qilib qolmoqda. Eng avvalo, insonlarda oilada tarkib topgan did, farosat, aql, odob, emotsional madaniyatga muhtojlik sezilmoqda. Estetik, axloqiy va boshqa tarbiya sifatleri kundalik hayot ehtiyojga aylanib bormoqda. Tabiiyki, bunday sifatlarga oilaviy tarbiya orqali asos solinadi, kamol toptiriladi. To'g'ri, bunda ijtimoiy tarbiyaning o'rnini inkor etib bo'lmaydi. Ana shu nuqtai nazardan ularning birligiga, o'zaro hamkorliklariga asoslansak, barkamol inson tarbiyasida muvaffaqiyatlarga erishish mumkin. Oilaviy tarbiya pedagogika fanida murakkab muammolardan biridir. Uning murakkabligi shundaki, har bir oila o'ziga xos ibtidoiy guruh bo'lib, tarbiyada faqat mazkur guruhga xos xususiyatlarga asoslanadi. Bola tarbiyalashda buyuk mutafakkir bobomiz Mirzo Ulugbek shunday deganlar: "Oilada ota-onalar ayniqsa o'qimishli ota-onalar o'z farzandlarining haqiqiy inson bo'lib kamol topishiga alohida e'tibor berishlari lozim". Shunday ekan, har bir ota-ona farzandining tarbiyasiga ko'proq e'tibor berishi, ularga alohida vaqt ajratib, odob-axloqdan dars berishi, yomonlarga yaqin yo'latmasligi lozim ekan. Ana shunda ular ota-onasi va el-yurtiga xizmat qiladigan, ularga ikki dunyoda obo' olib keladigan yuzlarini yorug' va boshlarini yuqori qiladigan farzand bo'lib ulg'ayishadi.

Uzoq va boy tarixga ega bo'lgan xalqimiz o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ulkan merosga ega. Bu meros bugungi avlodni, insonparvarlik, mehr- muhabbat, oqibat, vatanparvarlik, yuksak axloq ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Xozrgi kunda bola tarbiyasiga, ularni jahon talablariga mos bilim olishlariga, hunar egallashlari, har tomonlama yetuk inson bo'lib voyaga yetishlariga ota-onalar ma'suldirlar.

Tarbiyaning asosi oiladan boshlanadi. Har bir inson dunyoga kelar ekan, uning insoniyligi, axloq-odobi, xulq-atvori, dastavval o'z oilasida shakllanadi. Har bir ota-ona tarbiyaning o'ziga xos qonun-qoidalarni o'zlashtirib, ularga amal qilishi lozim. Negaki oilada bola tarbiyasi g'oyat nozik, murakkab masala bo'lib, ota-onadan pedagogik bilim, katta tarbiyachilik mahoratini talab qiladi.

Bolani o'rab olgan muhitning hammasini odamlar, narsalar, hodisalar uning ongida, xulq-atvorida ma'lum iz qoldiradi, uni o'zgartiradi, o'stiradi. Oiladagi tarbiyaning samaradorligi, albatta ota-onaning qanchalik bilimli, madaniyatli bo'lishi, bola tarbiyasiga mas'uliyat bilan qarashlari, farzandlari kelajagini chuqur his etishlari, tajribada sinalgan milliy urf-odat va an'analardan unumli foydalanishlariga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. A.K.Munavvarov. Pedagogika.T-1996y.
2. A.K.Munavvarov.Oila pedagogikasi.T-1994y.
3. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3(12), 590-592.
4. Nishonova M.Ya., & Kamolova A.O. (2021). O'SMIRLARGA HUQUQIY BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.
5. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). USING CASE STADE TECHNOLOGY IN LEGAL EDUCATION FOR TEENAGERS. Экономика и социум, (8), 42-45.